

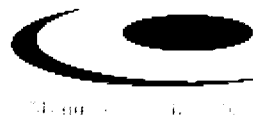
„КОНКУРС ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – 2017 г.“

Наименование на конкурс:
Конкурс за финансиране на научни изследвания – 2017 г.
Основна научна област/тематично направление, в което проектът кандидатства:
Медицински науки
Допълнителни научни области/тематични направления при интердисциплинарни проекти:
Биологични науки
Заглавие на проекта:
Цианопрокароти – нов потенциален рисков фактор за злокачествени заболявания в България?
Базова организация:
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Партньорски организации:
Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ - Варна
Ръководител на научния колектив (академична длъжност, научна степен, име):
Проф. д-рн Майя Петрова Стойнева
Сума за изпълнение на проекта:
120 000 лв

Резюме на проекта:

Настоящият проект е предложен във връзка с разработване на тема, свързана с второто приоритетно направление на Стратегията за развитие на науката в България до 2020 г.: *Здраве и качество на живота, биотехнологии и екологично чисти храни*. Несъмненна е важността на изследванията свързани с появата, развитието и смъртността от социално-значимите злокачествени заболявания с оглед на тяхното по-успешно предотвратяване и лечение. През последните десетилетия поради антропогенната преса върху природата в световен мащаб се стигна до масовото развитие на опасни токсични прокариотни микроорганизми (цианопрокариоти, цианобактерии или още синьозелени водорасли) – т.нар. *цъфтежи*. Те бързо се превърнаха в едни от най-актуалните теми на изследване на съвременните биолози и химици, а понастоящем – и на медиците. В резултат са установени много токсин-продуциращи видове и над 100 вида токсини, наречени *цианотоксини*, които са няколко основни типа (*невротоксини*, *дерматотоксини*, *хепатотоксини* или са с комбинирано действие) и са признати за сериозен рисков фактор за човешкото и екосистемното здраве (Meriluoto et al. 2017). През последните няколко години беше доказано, че пътищата на проникване и средите за развитие на цианотоксините са много разнообразни от предполагаемите и освен чрез пряк контакт при консумиране на питейна вода, съществуват и много други начини за попадането им в организмите: храни, хранителни добавки, аерозоли и др. (Meriluoto et al. 2017). Част от хепатотоксините често се определят и описват като „промотори на ракови заболявания“, но реалните изследвания за връзката им с появата и развитието на такива заболявания, са изключително редки в световен мащаб (Yu & Chen 1994, Ueno et al. 1996, Flemming et al. 2002, Svircev et al. 2009, Drobac et al. 2011, Labine et al. 2015 и др.) и досега не са били обект на задълбочено проучване в България (Stoyneva-Gärtner et al. 2017b). За един от най-опасните хепатотоксини, т.нар. *микроцистин LR*, Световната здравна организация препоръчва максимално допустими количества в питейни води 1 мкг/л и 20 мкг/л във води за къпане (WHO 1998). Досега не е проучвана връзката между дерматотоксините и злокачествените кожни заболявания. В България все още не съществуват законови норми за количествата на цианотоксини във водите въпреки че цианопрокариотните цъфтежи и цианотоксините са многократно посочвани като опасни по отношение на човешкото и екосистемното здраве, а в последно време и като един от рисковите фактори по отношение на националната сигурност (Павлова и др. 2013, Stoyneva 2014, Стойнева-Гертнер и др. 2016). В страната са проведени биологични изследвания, доказващи не само разпространението на цианопрокариотите с цъфтежи на токсични видове, но и наличието на цианотоксини в 16 изследвани водоема, сред които и язовири за питейни води (Stoyneva-Gärtner et al. 2017a). Сред установените токсини, има и нови форми, разпознати по характеристични спектри (Павлова 2007, Pavlova et al. 2007), а през последните години в Черно море беше установен и нов вид като потенциален производител на цианотоксини (Stoyneva et al. 2015). Сериозна част от „опасните“ водоизточници е съсредоточена по Черноморското крайбрежие на страната (Stoyneva-Gärtner et al. 2017b, c, Descy et al. 2017).

Целта на настоящия проект е да проучи наличието на потенциална връзка между разпространението на цианопрокариотните цъфтежи и появата, заболяемостта и смъртността от злокачествени заболявания (с особено внимание към рака на черния дроб и интрахепатитните жлъчни пътища, стомаха, тънките черва и дебелото черво, злокачествения меланом на кожата и други на кожата) в страната, основните токсин-промотори и евентуалните пътища за тяхното разпространение и проникване, а също така да се определят с методите на класическата и молекулярната биология основните токсин-продуциращи родове или видове цианопрокариоти (например при комбиниране на светлинномикроскопски и електронномикроскопски изследвания с молекулярно-генетични методи и с култивиране на цианопрокариотите). Предвижда се използването на данните от

Националният раков регистър на България (НРР) и информационната система за регистрация на злокачествените заболявания CancerRegBG, при необходимост – от регионалните ракови регистри (РРР) и евентуално проследяване на по-съвременни епикризи на болели пациенти в съответствие със съществуващите етични норми (главно въз основа на болничните регистри на УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна). В проекта класификацията и терминологията на заболяванията следва НРР. С оглед на съвременните тенденции в лабораторните изследвания с оглед на минимизиране на работата с животински видове, токсините и токсичността ще се определят основно със съвременни аналитични методи (HPLC-DAD, HPLC-MS, ELISA и др.) с тестване на по-нови молекулярни методи за идентификация с използване на ДНК/РНК (Moreira et al., 2012, Meriluoto et al. 2017). За събирането на материалите се предлага за първи път в страната да се тества и използва автоматична сонда за пробонабиране на цианопроکاریоти с успоредно измерване на параметрите на средата и иновативно използване на аерофотоснимки за определяне на пунктовете за пробонабиране, което сериозно ще намали времето и разходите за този процес. Предвижда се изолиране, определяне и тестване на цианопроکاریоти от по-слабо проучени местообитания и екологични групи от известните до този момент с оглед на търсене на нови продуценти на токсини. При оценката на разпространението на токсин-продуциращите цианопроکاریоти поради наличието сред тях на инвазивни и екзотични видове, ще се направи опит за търсене на връзка специално с мигриращите птици, защото у нас водолюбивите птици са един от най-сериозните транспортни агенти и вектори на разпространение на водораслите от различни групи (Stoyneva 2015).

Поради всичко гореизброено може да се твърди, че проектното предложение е актуално и значимо не само защото ще се изследват потенциални причинно-следствени връзки между появата и развитието на социално-значимите злокачествени заболявания с почти непознати досега техни причинители, но и ще се проведат фундаментални изследвания на таксономията на представители на тази важна група организми и на продуцирани от тях токсини, наред с въвеждането на нови методи за пробонабиране и получаване на нови данни за разпространението им на територията на страната (вкл. в питейни водоизточници и във водоеми за спорт и рекреация) и за пътищата на проникване. Въз основа на използването на добре обоснована съвременна методология се очаква да се генерират нови знания, които могат да имат разнообразни и многоаспектни приложения в различни области както на медицината и биологията, така и на националната сигурност и природозащитата. Проектът е в съответствие както със създаването на нови научни знания за потенциалните причинители на световнозначим тип заболявания и за приоритетна в световните изследвания група организми, така и с насоките за подкрепа на научни изследвания и решаването на важни проблеми в областта на здравето, сигурността и отбраната. Независимо от това, че проектът ще се изработва от колектив от доказани наши и чуждестранен експерти наред с млади научни работници, студенти и докторанти и ще използва научните мрежи, създадени при участието в предишен COST проект - Action ES1105 CYANOCOST, той ще допринесе за повишаване на капацитета на кадрите и конкурентноспособността на екипите и техните институции в европейското изследователско пространство, което е една от целите на програмата Хоризонт 2020 на ЕК и ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г.

Разпределение на сумата по проекта между базовата организация и партньорите

Организация: Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Сума: 90 000 лв.

Организация: Медицински университет - Варна

Сума: 30 000 лв

Обща сума за изпълнение на проекта:

120 000 лв.

Членове на научния колектив

Организации/участници¹	Бележка²
Базова организация:	
Софийски университет „Св. Климент Охридски“	
Ръководител на научния колектив	
Проф. дбн Майя Петрова Стойнева	
Участници:	
Доц. Благой Ангелов Узунов, дб	
Ас. Петя Христова Димитрова	ДО, МУ
Мирослав Ивов Андров	СТ
Стоян Георгиев Войков	СТ
Проф. Георг Гертнер	УЧ
Гл. ас. Вера Цветанова Павлова, дм	НЦОЗА
Доц. Цвета Петрова Георгиева, дм	НЦОЗА
Ас. Мария Ангелова Митрева, дх	НЦОЗА, МУ
Гл. ас. Марияна Йорданова Радкова, дг	АБИ
Гл. ас. Петя Ганчева Стойкова, дг	АБИ
Ас. д-р Боян Танев Мичев	ДО/ ИБЕИ
Партньорска организация:	
Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ - Варна	
Участници:	
Проф. Диана Георгиева Иванова, дбн	
Доц. д-р Иван Щерев Донев, дм	
Доц. Йоана Димитрова Киселова-Кънева, дб	
Доц. Милка Аспарухова Нашар, дм	
Доц. Добри Лазаров Иванов, дб	
Гл. ас. Оскан Бахидинов Тасинов, дб	ПД, МУ
Гл. ас. Неше Ферахова Назифова-Тасинова, дб	ПД, МУ
Гл. ас. Милена Гинчева Пашева, дб	ПД
Гл. ас. Деяна Георгиева Ванкова, дб	ПД
Ас. Тодорка Димова Сократева	ДО